

ANTIKNIS PASAULIS

—•—
PIRMAS SKYRIUS

Stounhendžas

Cheopso piramidē, Giza

Zikuratas, Ūras

Abu Simbelas

Amono Ra šventykla, Karnakas

Ištarēs vartai, Babilonas

Knosas

Persepolis

Saulēs piramidē, Teotihuakanas

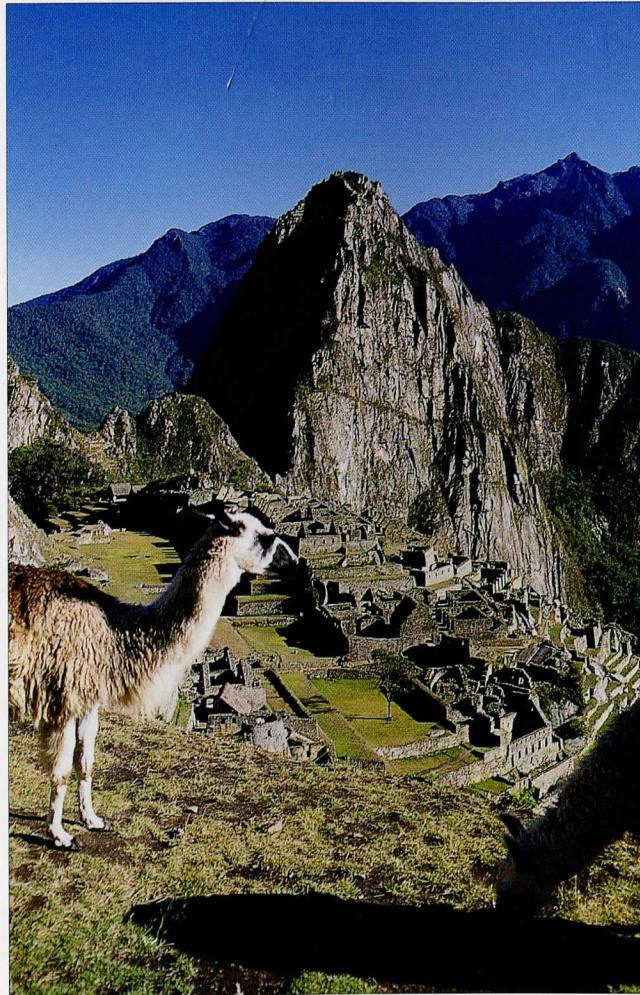
Maču Pikču

Mesa Verdē

Architektūra dažniausiai laikoma išskirtinai žmonėms būdinga veikla. Tačiau statymu užsiima ne tik jie – daugelis gyvūnų tai daro puikiai. Kai kurie paukščiai savo viliojančią lizdą puošia gėlėmis bei lapais – o tokių puošmenų esama tikrai ne visų žmonių namuose – tačiau šių paukščių architektais nevadiname.

Žmonės statė nuo senų laikų. Net paleolito periode medžiotojai ir maisto rinkėjai, kurie nuolat keltavo, statydavot būstus iš lapų ir šakų. Tačiau tiki ilgalaikieji statiniai pasirodė tik tada, kai žmonės tapo sėslūs – apsisitojo vienoje vietoje ilgam laikui, išmoko sėti ir auginti javus bei laikyti gyvulius. Pradėjęs statyti ilgalaikius pastatus, jie įgijo ne vien funkcinę reikšmę ir tapo architektūros kūriniiais. Pasak Vitruvijaus, gyvenusio I a. jais laikytini pastatai, kurie atitinka tris kriterijus: yra naudingi, tvirtai pastatyti ir gražūs (arba laikomi meno kūriniiais).

Iki šių dienų išlikę pastatai beveik be išimčių yra šventyklos, rūmai, pilys ir panašūs statiniai. Paprasti namai buvo statomi iš ne tokių patvarių

medžiagų – dažniausiai tam buvo naudojamos nedegtos plytos ar mediena. Žinoma, šie pastatai nebuvo taip gerai prižiūrimi kaip dievų ar valdovų rūmai. Nėra nieko stebėtino, kad ankstyviausi architektūros kūriniai buvo daugiausia religinės paskirties – pavyzdžiui, didžiosios Senovės Egipto ar Graikijos šventyklos. Laikui bėgant atsirado ir kitų rūšių statinių. Tačiau dažniausiai architektūros laimėjimai susiję su religija, iškiliausi jos pavyzdžiai – viduramžių Europos katedros, barokinės bažnyčios, musulmoniškos mečetės ir medresės, Pietryčių Azijoje – induistų ir budistų šventyklos. Tai, kad mūsų laikais Vakarų šalyse, kur tiek daug puikių architektų, nebėra naujų didingų pastatų, lėmė visuomenės abejingumas religijai ir tikėjimo susilpnėjimas.

Stounhendžas

Stounhendžas, stovintis vidury didžiulės Solsberio lygumos Pietų Anglijoje, yra seniausias megalitinis paminklas Europoje. Jis pradėtas statyti dar prieš 3000 m. pr. Kr. ir naudojamas, bent kartkartėmis, beveik du tūkstančius metų. Stounhendžą sudaro šiek tiek apdoroti didžiuliai beveik 7 m aukščio akmenys, sustatyti ratu.

Archeologai Stounhendžo statybą skirsto į tris pagrindinius periodus. Pirmajame, neolito amžiuje, žmonės iš elnio ragų pasigamintais kirtikliais iškasė apskritą beveik 100 m skersmens aikštelę, kurią supa žemė. Du dideli akmenys, vienas iš kurių yra likęs, žymėjo įėjimą. Antrajame periode,

apie 2100 m. pr. Kr., aikštelės centre pastatyti du mėlynojo akmens luitų ratai. Juos sudaro 38 poros akmenų, viršuje sujungtų. Kiekvieno akmens svoris – beveik keturios tonos. Trečiajame periode, maždaug po 100 metų, dar pastatytas ratas iš aptašytų vertikalių akmenų su plokščiais akmenų blokais ant viršaus. Statinys iki mūsų dienų išliko beveik toks pat kaip senovėje, nors buvo veikiamas klimato sąlygų bei statytojų. Tokių akmenų, iš kurių pastatytas Stounhendžas, apylinkėse nerasta. Smiltainio akmenys čia atgabenti iš Marlboro kalvų, esančių maždaug už 32 km, o didelių maždaug už mėlynųjų akmenų esama tik Pietų Velse. Yra daugybė teorijų, aiškinančių,

kaip ir kokių tikslu pastatytas šis paminklas. Dauguma jų akivaizdžiai absurdiškos. Šis statinys tikrai negali būti siejamas su druidais, kurie čia pasirodė po keleto šimtmečių. Atrodo, kad šis klausimas gali likti neišspręstas. Sutariama tik dėl vieno dalyko – kad Stounhendžas buvo kulto vieta. Antrojo periodo statiniai yra susiję su saulėgrįža. Iki šiol buvo manoma, kad mėlynieji akmenys į šią vietą buvo atridenti sausumos keliais ir atplukdyti plaustais. 2000 metais mėginta šią operaciją pakartoti, tačiau tai pasirodė per sunku. Pasak kitos teorijos, mėlynieji akmenys liko šioje Solsberio lygumos vietoje iš ledynmečio laikų.

Stounhendžas: po prieštarai vertinamos rekonstrukcijos statinys nebeatrodo kaip griuvėsiai.

Cheopso piramidė, Giza

Nors Egipto architektūra beveik 3000 metų nesikeitė, neįmylių pokyčių vis dėlto esama. Piramidės, kurios daugiausia buvo mirusių faraonų kapavietės, atsirado tikrai Senosios karalystės laikais (maždaug 2575–2134 m. pr. Kr.). Kapavietės buvo statomos ant žemų, plokščių mastabų, bet bijant, kad neišplėstų kapų vagys, maždaug XVIII a. pr. Kr. jas imta statyti giliai uolose. Deja, ir čia vagims pavykdavo įsibrauti.

Šiandien žinoma apie 100 piramidžių. Dauguma jų yra tapusios griuvėsiais. Seniausia išlikusi yra Džoserio, III dinastijos pradininko, piramidė, pastatyta apie 2800 m. pr. Kristų. Jos aukštis – apie 60 metrų. Tai i zikuratą panašus laiptuotas šešių pakopų statinys. Išymiausi ir įspūdingiausi išlikę šio tipo statiniai yra trys Gizos piramidės, stūksančios netoli Kairo. Jos laikomos vienu iš Septynių pasaulio stebuklų. Tai vienintelis išlikęs stebuklas.

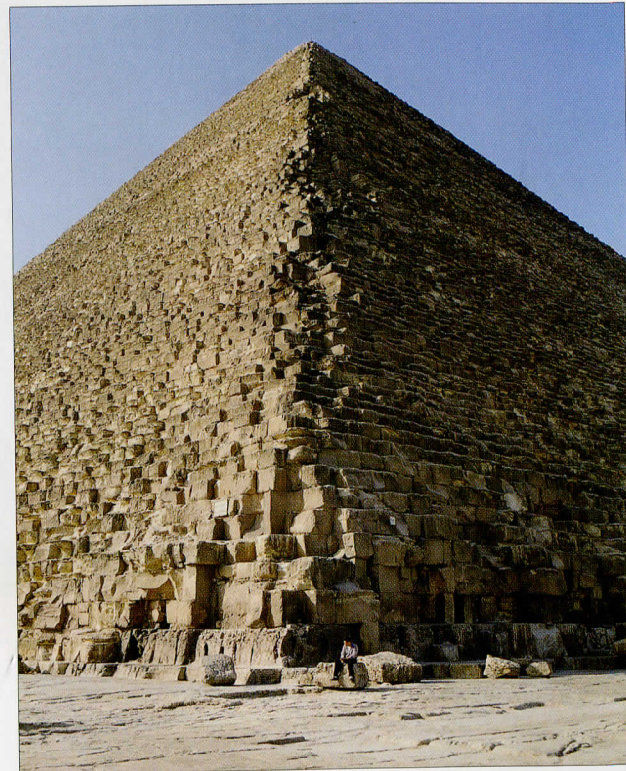
Didžiausia ir seniausia iš jų yra Cheopso piramidė. Kiekvienos jos sienos ilgis prie pagrindo yra 230 m, o pirminis aukštis buvo 147 metrai. Šios piramidės pagrindas užima apie 5 ha plotą – tai yra ji yra didesnė nei penkios didžiausios Europos katedros, sudėtos kartu. Piramidė pastatyta iš maždaug 2 300 000 akmens blokų, o kiekvienas jų sveria vidutiniškai 2,5 tonas. Giliai piramidės viduje yra trys didelės salės, į kurias veda klaidūs vingiuoti akmeniniai koridoriai.

Nors Cheopso piramidė atrodo įspūdingai, ji pažeista laiko, o miesto artumas kelia jai didelę grėsmę. Iki šių dienų piramidės aukštis

sumažėjo beveik 12 metrų. Be to, ji neteko dailios poliruotų kalkakmenio plokščių dangos, kurią nuoplėšė ir pasisavino Kairo statytojai. Cheopso piramidė, nors pastatyta maždaug prieš 4500 metų, tebėra vienas didžiausių ir didingiausių statinių pasaulyje.

KITŲJE PUSĖJE
Trys Gizos piramidės.

APAČIŲJE
Beveik visa piramidės išorės danga išnyko – menka dalelė liko tik pačiame viršuje.

Atstatyta apatinė Ūro zikurato dalis.

Zikuratas, Ūras

Pietų Mesopotamijoje (apytikriai dabartiniame Irake) gyvenę šumerai dažnai vadinami seniausia antikos laikų civilizacija. Netrukus po jų atsirado Egipto, Kinijos ir Indijos civilizacijos. Šumerų gyvenimas buvo

glaudžiai susijęs su šventykla, Dievo namais: Dievas buvo laikomas miesto valdovu, o karalius – jo atstovu. Pietų Mesopotamijoje statant kartais buvo naudojami akmenys arba mediena, bet dažniausiai buvo statoma iš aliuvinio dumblo, kurį suplaudavo dažni

upės potvyniai. Vidutinio klimato teritorijose pavyzdžiui, Šiaurės Europoje, tokia statybinė medžiaga netinkama, o sauso klimato vietovėse išsilaiko gana ilgai – žinoma, trumpiau negu akmuo. Ūro zikuratas gana gerai išsilaikė todėl, kad nuožulnios jo sienos buvo kruopščiai apmūrytos saulėje džiovintomis plytomis, sutvirtintomis dumblo skiediniu. Įdomu tai, kad sienų dangoje yra negilių vertikalių griovelių, kurie, ekspertų teigimu, turėjo leisti sienai „kvėpuoti“, kad joje drėgnuojų metų laiku neatsirasų plyšių. Apatinė zikurato dalis neseniai buvo atnaujinta ir atgavo originalią išvaizdą.

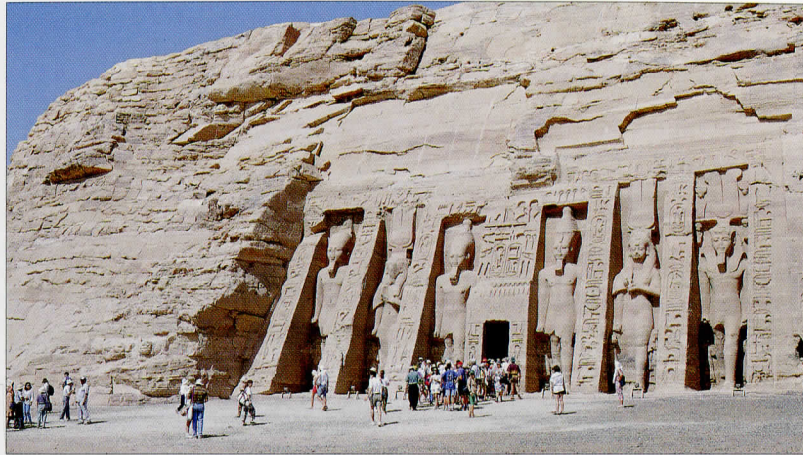
Zikuratą pastatė karalius Ur-Namu III dinastijos, valdžiusios trečiojo tūkstantmečio pr. Kr. pabaigoje, kai Ūras pirmavo Mesopotamijoje – tai yra praėjus beveik tūkstančiui metų po pirmųjų didžiųjų šumerų šventyklų Eridu ir Uruke atsiradimo. Ankstesniosios šventyklos – monumentalūs statiniai, iškelti ant didžiulės platformos – ir paskatino zikurato, arba šventyklos bokšto, kuris buvo pagrindinis Ūro pastatas, atsiradimą. Zikuratai dažniausiai buvo statomi senųjų šventyklų vietose ir buvo panašios išvaizdos.

Didysis Ūro zikuratas – nupjauta piramidė, pastatyta iš mažėjančių platformų. Ją galima užlipti laiptais. Ant aukščiausios platformos buvo Mėnulio dievo Nanos, pagrindinio Ūro dievo, šventykla, tačiau ji iki šių dienų neišliko. Didžiojoje šventykloje gyveno ir buvo palaidoti išmintingiausi šalies valdovai.

Abu Simbelas

Abu Simbelas yra apie 280 km į pietus nuo Asuano, Senojoje Nubijoje. Šį regioną egiptiečiai užkariavo Vidurinėsios karalystės laikais (2134–1786 m. pr. Kr.) ir su pertraukomis jį valdė iki VIII a. pabaigos. Gėliau situacija pasikeitė ir nubiečiai trumpai valdė Egiptą, kol buvo išvyti asirų.

Didžioji Abu Simbelo šventykla pastatyta 1279 m. Ramziui II (1304–1237 pr. Kr.). Ji priklauso didžiojo faraono galią. Šventyklos fasade buvo keturi milžiniško dydžio – apie 20 m aukščio – sėdinčio faraono kolosai. Prie kolonadų, lyg palydovai prie planetų, būriuojasi didžiulės šeimos narių figūrėlės. Šventykla pastatyta ant kalno, su dviem dideliais įėjimais (su kolonomis) prieškambariais, apsuptais kitų salių ir kambarių. Ji pastatyta taip, kad saulės spinduliai patektų į patalpas ir išsivystytų per svarbiausias šventes – vasario mėnesio 20 dieną. Vidinės jos sienos išpuoštos

spalvotais bareljefais, aukštinačiais faraono žygdarbiais, tarp jų ir jo pergales prieš hetitus Sirijoje. Išlikę įrašai liudija, kad tai buvo

pirmieji žinomi karo žygiai pasaulio istorijoje. Šalia yra dar viena mažesnė, tačiau taip pat graži šventykla, skirta Ramzio II žmonai Nefertarei.

1960 metais pastačius Asuano užtvanką Abu Simbelui kilo grėsmė būti uždindytam. UNESCO išleis visą pastatų kompleksą buvo išardytas dalimis ir perkeltas 60 m aukščiau. Darbai truko ketverius metus ir kainavo daugiau nei 40 mln. JAV dolerių. Tai buvo didžiulis inžinerinis laimėjimas, prilygęs tikrųjų šventyklos statytojų įgūdžiams bei pastangoms.

Ramzis II pastatė septynias didžiausias Abu Simbelo šventyklas, tarp jų ir Didžiąją šventyklą. Mažoji šventykla (kairėje) buvo skirta jo žmonai Nefertarei. Paveiksluose apačioje matomas Abu Simbelo išorės ir vidaus detalės.

